

О. І. Котикова,

д. е. н., професор, завідувач кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

А. О. Краснюк,

магістрант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

В. С. Кавецька,

магістрант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ІНДИКАТОР РІВНЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

О. Kotykoва,

doctor of economics, professor, head of the department of business economics,

Mykolayiv natsional agrarian university, Mykolaiv

A. Krasniuk,

Master, Mykolayiv State Agrarian University, Mykolaiv

V. Kavetska,

Master, Mykolayiv State Agrarian University, Mykolaiv

HOUSEHOLD INCOMES AS THE MAIN INDICATOR OF LIVING STANDARDS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

У статті проаналізовано структуру, динаміку та основні тенденції формування доходів і витрат домогосподарств як важливих показників рівня життя населення в Україні. Аналіз стану рівня доходів та витрат здійснено у динаміці та за структурою. Визначено взаємозв'язок між рівнем цін та витратами населення і рівнем роздрібного товарообороту. Виявлено причини, які стримують зростання реальних доходів населення в Україні. Зосереджено увагу на необхідності запровадження в Україні соціальних стандартів та гарантій більш високого рівня та якості. Визначено основні напрями удосконалення державної політики у сфері доходів і витрат населення за умов євроінтеграції. Надано пропозиції щодо удосконалення політики доходів населення, спрямованої на підвищення доходів та добробуту населення України.

The article analyzes the structure, dynamics and main trends of income and expenditure formation of households as important indicators of living standards in Ukraine. The analysis of the level of income and expenditure is carried out in dynamics and structure. The relationship between the level of prices and expenses of the population and the level of retail trade turnover are determined. Reasons were found that restrain the growth of real incomes in Ukraine. The focus is on the need to introduce social standards and guarantees of a higher level and quality in Ukraine. The main directions of improvement of the state policy in the field of incomes and expenditures of the population in the conditions of European integration are determined. The proposals on improving the income policy of the population aimed at increasing the incomes and welfare of the Ukrainian population are given.

Ключові слова: рівень життя населення, доходи домогосподарств, витрати та заощадження домогосподарств, заробітна плата, споживчі ціни, роздрібний товарооборот.

Key words: living standards, household incomes, costs and savings of households, wages, consumer prices, retail trade turnover.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Україна зробила цивілізаційний вибір — вибір європейського шляху розвитку, що ознаменований як плюралістичною демократією, верховенством права, захистом прав і свобод людини, повагою до міжнародного права та національного суверенітету, так і створенням повноцінної зони вільної торгівлі, співпрацею у сфері сільського господарства, транспорту, металургії, космосу, наукових досліджень, туризму, підприємницької діяльності, захистом інтелектуальної власності, порядком розгляду спорів та умовами оподаткування. Все це

має вивести нашу державу на якісно новий рівень економічного розвитку, більш високий рівень життя та поліпшення добробуту населення [1].

У теперішніх вітчизняних реаліях проблеми регулювання доходів та витрат домогосподарств мають особливе значення, оскільки, по-перше, джерела формування доходів домогосподарств, зазнавши серйозних змін у ході ринкових перетворень, характеризуються структурними диспропорціями, що, у свою чергу, обумовлює певне трансформування економічних функцій сучасних домогосподарств. По-друге, глибока диференціація

Таблиця 1. Доходи населення Миколаївської області

Показник	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Доходи	9301	26034	29800	33907	35125	36373	43673
Заробітна плата	4050	10182	12083	13445	13704	14205	16747
у % до загальної суми	43,5	39,1	40,5	39,7	39,0	39,1	38,3
Прибуток та змішаний дохід	1459	3975	4935	5478	5704	6419	8416
у % до загальної суми	15,7	15,3	16,6	16,2	16,2	17,6	19,3
Доходи від власності (одержані)	374	1717	1585	1800	1845	1894	1912
у % до загальної суми	4,0	6,6	5,3	5,3	5,3	5,2	4,4
Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	3418	10160	11197	13184	13872	13855	16598
у % до загальної суми	36,8	39,0	37,6	38,8	39,5	38,1	38,0
у тому числі							
соціальні допомоги	1969	5636	6322	7340	7732	7931	8660
у % до загальної суми	21,2	21,6	21,2	21,6	22,0	21,8	19,8
соціальні трансферти в натурі	1176	3784	3831	4830	4897	5006	...
Наявний дохід, усього	7516	20161	23664	26900	27948	27362	33387
Наявний дохід у розрахунку на одну особу, грн.	6137,5	16993,4	20040,7	22878,0	23868,8	23458,5	28749,7

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

доходів населення, яка спричиняє вагомі економічні та соціальні наслідки, вимагає вдосконалення форм і методів регулювання таких доходів. По-третє, необхідним є подальший розвиток механізмів, що стимулюватимуть споживчу й інвестиційну активність населення [2].

Ці обставини, а також відкритість європейського ринку праці для українців, зумовлюють необхідність дослідження особливостей формування і використання грошових доходів вітчизняних домогосподарств та обґрунтування необхідності підвищення їх ролі у формуванні гідного рівня життя українців. За умов відкритості європейського ринку праці та високого рівня мобільності молоді Україну, вже в найближчій перспективі, може очікувати ситуація, коли навантаження пенсіонерів на працюючих перевищить критичний рівень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Найважливіші аспекти формування доходів і здійснення витрат вивчали зарубіжні та вітчизняні науковці: С. Белозьоров, Н. Героніна, О. Свірідонов, А. Окунева, Ю. Русанов та ін. Проблеми формування та диференціації доходів домогосподарств висвітлені у працях А. Гвелесіані, К. Губіна, Н. Холода. Проведений аналіз результатів дослідження засвідчує доцільність подальшого вивчення проблеми доходів і витрат домогосподарств у системі показників рівня життя населення в умовах євроінтеграції.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завдання полягає у виявленні актуальних проблем у сфері доходів населення та визначення шляхів її удосконалення для підвищення суспільного добробуту в умовах євроінтеграції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз економічної ситуації в країні свідчить, що наші стандарти добробуту на сучасному етапі не відпо-

відають європейським. У 2015 р. в області, як і в цілому по Україні, спостерігалася тенденція зростання доходів населення. Номінальні доходи населення Миколаївської області у 2015 р. порівняно з 2014 р. зросли на 20,1% і склали 43673 млн грн. (табл. 1).

Частка доходів населення області дорівнювала 2,5% загального обсягу доходів по Україні. Реальний наявний дохід, визначений з урахуванням цінового фактору (індексу інфляції), зменшився на 18,1% (у 2014 р. — на 12,6%), у цілому по Україні — на 22,2% (у 2014 р. — на 11,5%). Загалом по області наявний дохід у розрахунку на одну особу збільшився на 22,6% і становив 28749,7 грн. При цьому, середньомісячне його значення становило 2396 грн, що на 7,5% менше від середнього показника по Україні (2590 грн.), але у 1,7 раза вище офіційно встановленого прожиткового мінімуму в країні (1378 грн.). За цим показником область посіла 10 місце серед інших регіонів України.

За даними Євростату, в 2010 р. загалом у 28 країнах — членах Європейського союзу середньомісячний дохід в розрахунку на одну особу склав 2338 євро. Максимальний рівень цього показника спостерігався: у Норвегії — 4831 євро, Швейцарії — 4768 євро, Німеччині — 4383 євро; мінімальний: у Болгарії — 351 євро, Румунії — 460 євро, Македонії — 480 євро. В Україні за цей період відповідно — 146,3 євро, тобто більш ніж вдвічі менше навіть мінімального показника країн ЄС [1].

Заробітна плата у структурі доходів займає 38,3% і є одним з головних джерел доходу більшості мешканців області. У 2015 р. її номінальний обсяг склав 16747 млн грн. Середньомісячний наявний дохід у розрахунку на одну особу по Миколаївській області у 2015 р. склав 2395,8 грн., що вище значення показнику в Херсонській, але нижче значення показника в Одеській областях. До 2012 р. Миколаївська область лідирувала за рівнем середньомісячного наявного доходу у розрахунку на одну особу серед областей Південного регіону (рис. 1).

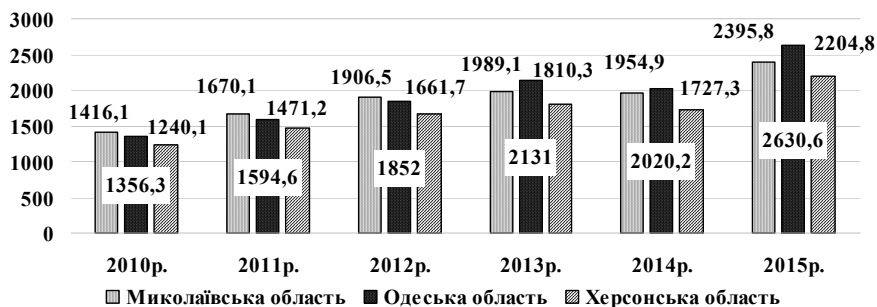

Рис. 1. Середньомісячний наявний дохід у розрахунку на одну особу по Миколаївській, Одеській та Херсонській областях

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Таблиця 2. Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника Миколаївської області

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	
						грн.	% до 2014 р.
Усього	2122	2448	2822	3094	3344	3984	119,1
Сільське, лісове та рибне господарство	1399	1676	1885	2073	2219	2793	125,9
Промисловість	2768	3286	3818	4292	4710	5586	118,6
Будівництво	1537	1745	1791	2118	2306	3006	130,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	1597	1916	2046	2207	2817	3766	133,7
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3142	3514	3935	4167	4681	5681	121,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	1340	1365	1516	1707	1739	2018	116,1
Інформація та телекомунікації	1955	2216	2264	2750	2984	3896	130,6
Фінансова та страхова діяльність	3289	3732	4083	4237	4535	5181	114,3
Операції з нерухомим майном	1438	1740	1724	1688	2028	2634	129,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	2095	2697	3091	3147	3175	4386	138,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1536	1615	1867	2120	2126	2378	111,8
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	2289	2565	3006	3237	3389	3844	113,4
Освіта	1748	1953	2350	2514	2571	2961	115,2
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1628	1788	2132	2327	2421	2805	115,9
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	1627	1775	2173	2371	2375	2698	113,6
Надання інших видів послуг	1742	1690	2650	2112	1699	2330	137,1

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника (дані наведено по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб) у 2015 р. становила 3984 грн., що на 19,1% більше, ніж у 2014 р., та у 2,9 раза вище рівня мінімальної заробітної плати та про-

житкового мінімуму на одну працездатну особу (1378 грн.) (табл. 2). У той же час, вона була на 5% нижчою за рівень, який склався в цілому у державі (4195 грн.).

У ранжованому ряді регіонів за рівнем заробітної плати у 2015 р. Миколаївщина посіла 6 місце, поступившись Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій і Київській областям та м. Києву.

В області продовжує мати місце міжгалузева диференціація в рівнях оплати праці. Так, найбільш оплачуваною в економіці регіону була праця на підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; транспорту, складського господарства та допоміжної діяльності у сфері транспорту і фінансової та страхової діяльності, де заробітна плата перевищила середній показник по економіці в 1,9—1,3 раза.

Значно нижчою була заробітна плата працівників підприємств поштової та кур'єрської діяльності; з тимчасового розміщування й організації харчування; добувної промисловості і розроблення кар'єрів; з надання інших видів послуг; сфери адміністративного та допоміжного обслуговування. Рівень оплати праці у зазначених видах діяльності не перевищував 60% від середнього значення по економіці.

Серед 193,6 тис. працівників підприємств області, яким у грудні 2015 р. оплачено 50% і більше робочого часу, встановленого на місяць, у 7,3 тис. (3,7%) нарахування не перевищували розмір мінімальної заробітної плати (1378 грн.). Водночас 34,3% працівників отримали заробітну плату понад 5 тис. грн. (рис. 2).

Важливим індикатором рівня життя населення є показник реальної заробітної плати. У 2015 р. порівняно з попереднім роком вона зменшилася на 21,1%. При цьому індекс споживчих зростає на 49,0% (рис. 3).

За даними Євростату, розміри мінімальної заробітної плати в Україні значно нижчі порівняно з країнами ЄС. Так, в Україні у 2010 р. мінімальна заробітна плата була мен-

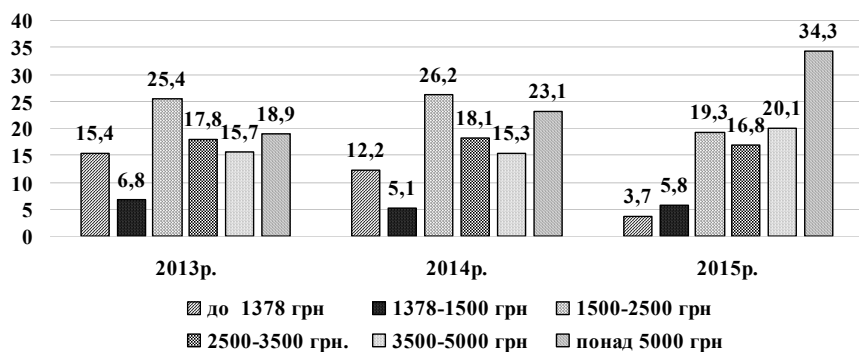

Рис. 2. Розподіл кількості штатних працівників за рівнем номінальної заробітної плати у грудні 2012—2015 років

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

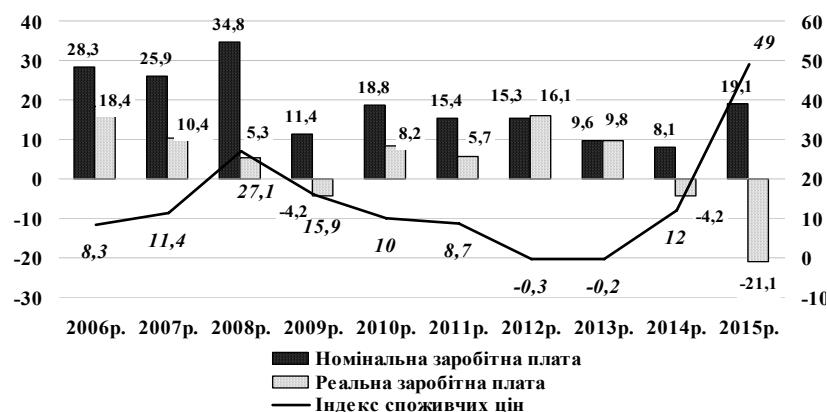

Рис. 3. Темпи приросту номінальної, реальної заробітної плати та споживчих цін, % до попереднього року

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

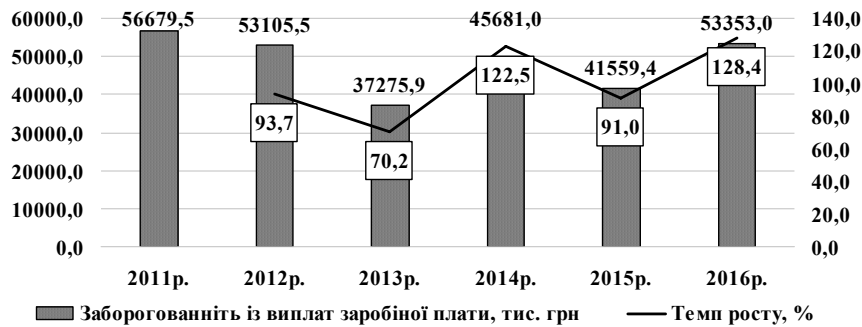

Рис. 4. Темп росту суми заборгованості з виплати заробітної плати по Миколаївській області на початок року, % до попереднього року

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

шою в 20 разів, ніж у Люксембурзі, у 17 разів — ніж в Ірландії, в 16 разів — ніж Голландії, Бельгії, Франції, у 4 рази ніж Польщі, Чехії, Словаччини. За розміром номінальної величини мінімальної зарплати Україна програє навіть таким, у недалекому минулому найбільш розвинутих країнам континенту, як Албанії та Боснії і Герцеговині [1].

Слід також зазначити, що внаслідок неефективного реформування аграрного сектору та скорочення грошових доходів громадян країни призвело до розбалансування внутрішнього ринку, до падіння споживчого попиту й зубожіння маси населення, що ставить під загрозу забезпечення продовольчої безпеки країни [3].

Серед чинників, що впливають на формування доходів населення та гальмують нарощення обсягів заробітної плати працівників, є заборгованість із виплати заробітної плати та безробіття.

Сума заборгованості з виплати заробітної плати (без урахування найманих працівників статистично малих підприємств і у фізичних осіб-підприємців) по області на 1 січня 2016 р. становила 53,4 млн грн., або 4,9% фонду оплати праці, нарахованого за грудень 2015 р. (по Україні в цілому — 4,4%).

У динаміці сума заборгованості з виплати заробітної плати (без урахування найманих працівників статистично малих підприємств і у фізичних осіб-підприємців) по області з 2011 по 2013 рр. зменшувалась, а з 2013 по 2016 рр. — зростала.

Темп росту суми заборгованості з виплати заробітної плати (без урахування найманих працівників статистично малих підприємств і у фізичних осіб-підприємців) по області на початок 2016 р. по відношенню до аналогічного періоду 2015 р. склав 128,4 % (рис. 4).

Практика господарювання країн із різним економічним устроєм переконливо свідчить, що чим більше необхідного продукту розподіляється поза механізмом

виплати заробітної плати, тобто чим менший обсяг необхідних для життя потреб задовольняється за рахунок трудового внеску, тим нижча роль заробітної плати як чинника-стимулятора [1]. Слід зазначити, що країни з розвинутою ринковою економікою постійно відстежують частку заробітної плати в сукупних доходах населення і проводять політику, спрямовану на підтримання її на високому рівні. У сукупних доходах населення частка заробітної плати становить: в Японії — 69%, Великій Британії — 65%, Німеччині — 64%, Франції — 58% [4].

У 2015 р. витрати населення становили 46194 млн грн. (табл. 3). Необхідно констатувати, що упродовж останніх двох років у регіоні спостерігається погіршення рівня життя населення та його окремих верств, що обумовлено поглибленням негативної тенденції щодо стрімкого скорочення заощаджень населення (нагромадження нефінансових активів та приросту фінансових активів), які є основною складовою загальних витрат. Відтак, два роки поспіль цей показник набуває від'ємного значення, зокрема у 2014 р. — 1151 млн грн., у 2015 р. — 2521 млн грн.

Переважну частину витрат населення становили витрати на придбання товарів та послуг — 91,2%. У 2015 р. їх обсяг порівняно з 2014 р. збільшився на 25,7% (у цілому по Україні — на 18,9%). Такий високий рівень частки витрати на придбання товарів та послуг значно переважає даний показник у розвинутих країнах. У 2015 р. негативним є також від'ємне значення приросту фінансових активів, вперше за досліджуваній період.

У динаміці темпи приросту витрат та заощаджень населення України та Миколаївської області з 2010 по 2014 р. зменшуються, а в 2015 р. значно зростають (рис. 5). Але, як вже з'ясували раніше, це приріст витрат, а не заощаджень.

Таблиця 3. Витрати та заощадження населення Миколаївської області (у фактичних цінах), млн грн.

Показник	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Витрати та заощадження	9301	26034	29800	33907	35125	36373	43673
Придбання товарів та послуг	6738	19479	23898	27463	30332	33519	42117
у % до загальної суми	72,4	74,8	80,2	81,0	86,4	92,2	96,4
Доходи від власності (сплачені)	72	574	515	260	255	349	455
у % до загальної суми	0,8	2,2	1,7	0,8	0,7	1,0	1,1
Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	537	1515	1790	1917	2025	3656	3622
у % до загальної суми	5,8	5,8	6,0	5,6	5,8	10,0	8,3
з них:							
поточні податки на доходи, майно тощо	382	1090	1327	1368	1451	1961	...
у % до загальної суми	4,1	4,2	4,5	4,0	4,1	5,4	...
внески на соціальне страхування	107	265	282	314	326	369	...
у % до загальної суми	1,2	1,0	0,9	0,9	0,9	1,0	...
Нагромадження нефінансових активів	79	349	-281	-423	-59	-2095	-129
у % до загальної суми	0,8	1,4	-0,9	-1,2	-0,2	-5,8	-0,3
Приріст фінансових активів	1875	4117	3878	4690	2572	944	-2392
у % до загальної суми	20,2	15,8	13,0	13,8	7,3	2,6	-5,5

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

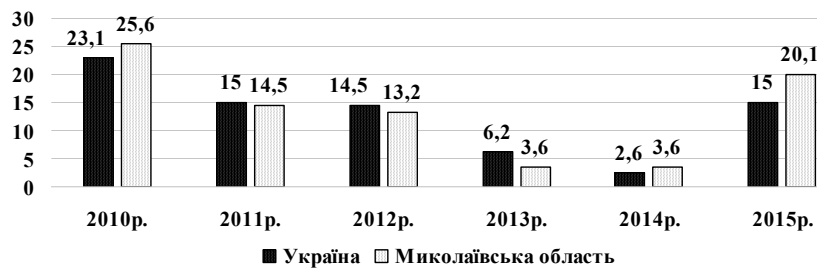

Рис. 5. Темпи приросту витрат та заощаджень населення України та Миколаївської області, % до попереднього року

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

На обсяги та структуру витрат населення значний вплив має цінова ситуація на споживчому ринку товарів і послуг.

У 2015 р. на споживчому ринку області спостерігалося прискорення інфляційних процесів, під негативним впливом ряду чинників таких, як девальвація гривні, зростання цін на продукти харчування, а також адміністративні підвищення цін у житлово-комунальній сфері. В цілому за рік індекс споживчих цін (ІСЦ) становив 143,5% (у 2014 р. — 124,9%).

Вагомий вплив на формування ІСЦ мало прискорення зростання цін на ринку продуктів харчування — приріст цін на них за минулий рік склав 40,9% проти 23% у 2014 р. (табл. 5).

Підвищення цін зазнали всі групи продуктів харчування. Ціни на овочі підвищилися у 1,8 раза, найбільше — на капусту (у 3,5 раза), коренеплоди, цибулю та гриби (у 2 рази), картоплю (у 1,6 раза). Інші продукти харчування подорожчали у 1,6 раза, у т.ч. сіль, прянощі та кулінарні трави — у 2 рази, бакалійні товари, десерти, супи — на 53,1%, соуси, приправи — на 47,9%.

Цукор, джем, мед, шоколад та кондитерські вироби стали коштувати в 1,6 раза більше, з них шоколад — в 1,8 раза, мед та цукор — в 1,7 раза, кондитерські вироби з цукру — на 49,5%. Вартість хліба і хлібопродуктів підвищилась на 46,1% внаслідок зростання в ціні хліба в 1,6 раза, макаронних виробів — на 48,9%, кондитерських виробів з борошна — на 35,4%, рису — на 30,4%.

Приріст цін на фрукти склав 42,1%. Олія та жири зросли в ціні на 41,9%. На 34,6—23,4% збільшилась вартість молока, сиру та яєць, риби та продуктів з риби, м'яса та м'ясопродуктів. Безалкогольні напої зросли в ціні у 1,6 раза.

На непродовольчому ринку споживчих товарів та послуг оплата за житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива в цілому збільшилась у 1,8 раза, головним чином, за рахунок підвищення вартості природного газу — у 3,6 раза, гарячої води, опалення, електроенергії — у 1,7 раза, газу скрапленого для побутових потреб — у 1,5 раза, кам'яного вугілля — на 17,7%.

Зростання цін у сфері транспорту на 17,6% відбулось під впливом здорожчання велосипедів — у 1,6 раза, проїзду у міжміському та приміському автобусах — на 44% та 37,1%, відповідно, міських маршрутних таксомоторах — на 34,4%, приміському поїзді — на 23,8%, шин для легкових автомобілів — на 30,6%.

Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла в цілому подорожчали на 37,9% внаслідок збільшення в ціні ковровину — у 1,7 раза, пилососів — у 1,6 раза, блендерів, міксерів та постільної білизни — у 1,5 раза, холодильників — на 43,1%, посуду порцеляно-фаянсового — на 42,6%.

У сфері освіти ціни зросли на 33%, що зумовлено збільшенням у 1,5 раза вартості платних послуг дошкільних закладів освіти, на 42,4% — середніх, на 14,6% — вищих.

Таблиця 5. Індекси споживчих цін на товари та послуги по Миколаївській області, %

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Індекс споживчих цін	110,0	104,4	99,3	100,7	124,9	143,5
Продукти харчування та напої	111,4	102,3	97,2	99,5	123,0	142,4
Продукти харчування	111,3	101,7	96,8	99,4	123,0	140,9
Хліб та хлібопродукти	114,0	106,7	98,8	101,6	135,4	146,1
М'ясо та м'ясопродукти	104,6	112,7	102,8	96,7	126,0	123,4
Риба та продукти з риби	105,0	111,4	100,2	97,0	136,7	134,6
Молоко, сир та яйця	119,1	109,2	90,0	105,1	121,4	134,6
Олія та жири	107,0	113,8	101,5	95,7	125,2	141,9
Фрукти	112,0	89,8	98,2	82,4	144,7	142,1
Овочі	124,9	58,9	76,2	108,9	85,7	177,5
Цукор	111,3	78,2	84,9	129,2	120,6	168,3
Безалкогольні напої	104,9	114,6	102,3	100,4	128,2	160,9
Алкогольні напої, тютюнові вироби	124,5	105,6	106,8	110,1	123,6	120,7
Одяг і взуття	101,3	100,8	98,3	96,5	103,7	129,6
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	114,2	107,2	102,4	101,7	142,1	180,8
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	102,1	102,8	100,1	98,9	128,2	137,9
Охорона здоров'я	107,9	109,2	101,8	103,9	132,3	132,2
Транспорт	108,0	123,1	102,5	99,4	149,0	117,6
Зв'язок	91,6	103,2	100,9	100,7	103,4	105,5
Відпочинок і культура	104,5	103,0	100,4	101,3	121,1	138,6
Освіта	107,9	105,7	104,4	103,2	106,6	133,0
Дошкільна та початкова освіта	81,6	105,9	107,2	106,8	115,1	150,2
Середня освіта	129,1	100,0	101,7	100,2	101,4	142,4
Вища освіта	112,4	107,3	103,7	102,5	105,3	114,6
Ресторани та готелі	110,0	108,8	103,9	101,3	111,8	124,0
Різні товари та послуги	106,9	108,6	101,6	102,4	119,9	132,6

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

Таблиця 6. Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу по Миколаївській області, грн.

Показник	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Усі товари	1356	4675	5918	6917	7414	8317	9809
у % до попереднього року	...	344,8	126,6	116,9	107,2	112,2	117,9
Продовольчі товари	442	1581	2150	2646	2821	3309	4249
у % до попереднього року	...	357,7	136,0	123,1	106,6	117,3	128,4
Непродовольчі товари	914	3095	3771	4271	4593	5008	5560
у % до попереднього року	...	338,6	121,8	113,3	107,5	109,0	111,0
Товарооборот							
у міських поселеннях	1767	6352	8107	9450	10103	11320	13701
у % до попереднього року	...	359,5	127,6	116,6	106,9	112,0	121,0
у сільській місцевості	522	1167	1329	1587	1729	1932	1468
у % до попереднього року	...	223,6	113,9	119,4	108,9	111,7	76,0

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області.

На 32,2% підвищилися ціни у сфері охорони здоров'я, зокрема, фармацевтична продукція, медичні товари і обладнання подорожчали на 38,2%, амбулаторні послуги — на 23,3%, послуги лікарень — на 20,2%.

У сфері ресторанного та готельного бізнесу ціни зросли на 24%, зв'язку — на 5,5%. Різні товари та послуги стали коштувати на 32,6% більше, одяг і взуття — на 29,6%.

Серед чинників, які безпосередньо впливають на величину та структуру витрат населення, є тенденції та структура роздрібного товарообороту.

У 2015 р. оборот роздрібною торгівлю в цілому по області склав 27532,2 млн грн. та зменшився на 18,1% (у порівнянних цінах) проти 2014р. Обсяг роздрібного товарообороту підприємств, що здійснювали діяльність з роздрібною торгівлю, склав 11390,7 млн грн. і зменшився у порівнянних цінах на 18%.

За товарною структурою в загальному обсязі роздрібного товарообороту переважали непродовольчі товари, продаж яких становив 6456,7 млн грн, що на 22,5% менше рівня 2014 р. Їх частка зменшилась на 3,5 в. п. і склала 56,7%. Найвищі частки в обсязі непродовольчих товарів займали: бензин моторний (18,1%), фармацевтичні товари (17,4%), автомобілі та автотовари (12,7%), дизельне паливо (9,3%). Реалізація продовольчих товарів зменшилась на 11,3% і склала 4934 млн грн. Найбільші обсяги продажу припали на пиво (5,6%), вироби цукрові кондитерські (включаючи морозиво) (5,2%), м'ясо копчене, солоне та ковбасні вироби (4,3%), молоко та продукти молочні (4,2%), горілка та вироби лікєро-горілки (4,2%). Майже дві третини реалізованих у торговій мережі товарів — українського виробництва; серед продовольчих товарів частка вітчизняних склала 88,2%, непродовольчих — 45,4%.

Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу у 2015 р. склав 9809 грн., у тому числі 4249 грн. — продовольчі товари. Значною є різниця між рівнем товарообороту у міських та сільських поселеннях: коефіцієнт їх співвідношення у 2015 р. склав 9,3:1 (табл. 6).

Отримані результати підтверджують тезу про те, що в сучасних економічних реаліях вітчизняні домогосподарства левову частку своїх витрат спрямовують на споживання, зокрема продовольчих товарів. При цьому, відповідно, товарооборот у сільській місцевості майже вдвічі нижчий від показника в міській місцевості. Про заощадження коштів, спрямування їх на інвестування у фінансові та нефінансові активи, які могли б у майбутньому сприяти зростанню доходів населення, мова взагалі не йде, оскільки такий розподіл доходів просто нереальний для переважної більшості населення.

ВИСНОВКИ

Серед найважливіших проблем, пов'язаних із реалізацією політики доходів та витрат населення в Миколаївській області, виокремимо такі: низький рівень доходів переважної частини населення; незначна частка заробітної плати у формуванні доходів громадян; значна диференціація оплати праці за видами діяльності;

велика частка споживчих витрат в загальній структурі витрат та низький рівень участі населення в інвестиційному процесі.

Відтак, для сучасного інтеграційно-адаптаційного етапу державного регулювання доходів і витрат населення пріоритетами мають стати: розвиток малого бізнесу; зростання питомої ваги витрат на оплату праці у операційних витратах із реалізованої продукції, робіт, послуг; застосування економічно обґрунтованої та законодавчо закріпленої соціально справедливої диференціації заробітної плати; нарощування купівельної спроможності громадян; встановлення розміру мінімальної заробітної плати на рівні реального прожиткового мінімуму; нормативно-правове забезпечення вчасних виплат заробітної плати та недопущення виникнення заборгованості з неї; створення передумов для збільшення питомої ваги довгострокових інвестиційних вкладень населення.

Перед Україною стоїть складна та важлива задача по досягненню європейських стандартів рівня життя. Наразі необхідним є формування та застосування нової, якісної системи соціальних стандартів та гарантій, яка б відповідала європейському рівню.

Література:

1. Гаркавенко Н. Доходи та добробут населення напередодні асоціації з Євросоюзом / Н. Гаркавенко, Т. Новосільська // Україна: аспекти праці. — 2014. — № 8. — С. 23—31.
2. Кізіма Т.О. Доходи і витрати домогосподарств в системі показників рівня життя населення / Т.О. Кізіма // Сталый розвиток економіки. — 2013. — № 4. — С. 343—350.
3. Бабич М.М. Фінансова складова забезпечення продовольчої безпеки країни [Електронне видання] / М.М. Бабич // Ефективна економіка. — 2014. — № 7. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4018>
4. Крищенко К.Є. Грошові доходи населення: новітні тенденції рівня та структури // К.Є. Крищенко // Демографія та соціальна економіка. — 2004. — № 1—2. — С. 116—125.

References:

1. Harkavenko, N. Novosilska, T. (2014), "Income and welfare of the population on the eve of association with the European Union", *Ukraina: aspekty pratsi*, vol. 8, pp. 23—31.
2. Kizyma, T. O. (2013), "Income and expenditure of households in the system of indicators of living standards of the population", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 4, pp. 343—350.
3. Babych, M. M. (2014), "The financial component of the country's food security", *Efektivna ekonomika*, vol. 7.
4. Kryshchenko, K.YE. (2013), "Cash income of the population: the latest trends in the level and structure", *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, vol. 1—2, pp. 116—125.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2017 р.